

مقدمه

در یونان باستان از چوب سماق برای رنگ آمیزی پارچه‌های پشمی استفاده می‌شده است. در کشور ایتالیا از این گیاه برای رنگ دادن به چرم استفاده می‌کردند. برگ و پوست سماق سرشار از تانن است. برگ را میتوان در پاییز جمع‌آوری کرده و به عنوان یک رنگ قهوه‌ای و یا ماده تثبیت‌کننده در رنگرزی مورد استفاده قرار داد. از میوه سماق بصورت خام یا پخته می‌توان استفاده کرد. مزه میوه ترش است، بنابراین جایگزین آبلیمو می‌شود. در برخی از کشورها از سماق نوشیدنی‌ای تهیه می‌کنند که برای تسکین درد معده و اختلالات گوارشی موثر است. سماق خاصیت ضد میکروبی و آنتی اکسیدانی نیز دارد.

مشخصات گیاه‌شناسی سماق

سماق با نام علمی (*Rhus Coriaria*) از خانواده (*Anacardiaceae*)، گیاهی درختچه‌ای، دیرزیست، تک پایه با ارتفاعی حدود ۱ تا ۴ متر است. قطر یقه تا ۱۰ سانتی‌متر و شاخه‌های آن منشعب و پوست ساقه متمایل به زرد هستند. شاخه‌های جوان و دمبرگ‌های آن را موهای زبر پوشانیده‌اند. برگ‌های آن شانه‌ای دارای ۹-۱۷ برگچه با محور برگ‌ها، بالدار، داندانه‌ای و کرک‌دار، برگچه‌ها نیزه‌ای پهن تا بیضی شکل، مخملی با حاشیه‌ای اره‌ای و نوک تیز، به طول ۳-۶ سانتی‌متر در عرض ۱/۵-۲/۵ سانتی‌متر می‌باشند. روی برگ سبز مات، زیر برگ روشن و در پاییز سرخ رنگ و حنایی می‌شود. گل‌های آن تک جنسی و به رنگ مایل به قرمز بوده و گل‌های نر و ماده در خوشه‌های مختلف قرار دارند. گل آذین نر، کم گل و باز به طول ۲۰-۲۵ سانتی‌متر دارای ۵ عدد کاسبرگ سبز رنگ، تخم مرغی شکل با موهای زیاد و ۵ عدد گلبرگ سفید و تخم مرغی به طول ۳/۵-۲/۵ میلی‌متر با ۵ عدد پرچم است. گل آذین ماده نیز به صورت خوشه‌ای و پر گل، متراکم و به طول ۱۵ سانتی‌متر است. کاسبرگ‌ها و گلبرگ‌های گل ماده، ۵ تایی و سفید دارای ۳ خانه و ۵ پرچم رشد نیافته می‌باشد. میوه‌ها شفت کرک‌دار، گرد و به قطر ۶-۵ سانتی‌متر قرمز رنگ و دارای میوه‌ای غده‌دار و دارای گوشتی ترش و قابض است. دانه‌ها به شکل عدس، سرخ رنگ و قهوه‌ای و خوشه‌ای شکل هستند.

سماق

PTMP/SK/R&D/A/ Sumac 01 /09062021

جدول ۱- مشخصات گیاه‌شناسی سماق

سماق	نام فارسی
Sumac	نام انگلیسی
Rhus Coriaria	نام علمی
Anacardiaceae	خانواده

شکل ۱- آشنایی با درختچه، برگ، گل و میوه گیاه سماق

کاشت

سماق از مقاومت خوبی در برابر تغییرات درجه حرارت برخوردار است، حداقل و حداکثر درجه حرارت مطلق ثبت شده، رویشگاه‌های آن به ترتیب ۲۵- و ۴۰+ است. سماق در خاک‌های شنی، لومی و رسی با زهکش

خوب رشد می‌کند. در ضمن توانای رشد در خاک‌های فقیر و خاک‌های اسیدی، خنثی و قلیایی را نیز دارد. سماق گیاهی نورپسند بوده و نمیتواند در سایه رشد کند. این گیاه در برابر بادهای قوی، مقاوم می‌باشد ولی در برابر بادهای بحری مقاوم نیست.

تکثیر این درختچه به صورت پاجوش، بذر، قلمه ساقه و ریزوم می‌باشد. بهترین روش تکثیر از طریق پاجوش می‌باشد که در پاییز یا اواخر زمستان، پاجوش را با ریشه از گیاه مادر جدا کرده و در محیط جدید کشت می‌نمایند. در صورت تکثیر سماق از طریق بذر بعد از کاشت بذر در شاسی سرد، جوانه را در گلخانه نگهداری و سپس گیاه را در اواخر بهار یا اوایل تابستان بعد از سرمای بهاره در زمین اصلی بکارید. در تیر ماه و مرداد ماه از چوب‌های نیمه بالغ قلمه پاشنه‌دار به اندازه ۱۰ سانتی‌متر تهیه کرده و در شاسی نگهداری کنید. در آذر ماه قلمه ریشه را به اندازه ۴ سانتی‌متر بریده و در گلدان، به صورت عمودی و در گلخانه نگهداری کنید. پاجوش‌ها را از اواخر پاییز تا زمستان می‌گیرند.

سماق درختچه‌ای خزان‌پذیر بوده و نسبت به سرما حساس می‌باشد. گلدهی آن در ماه‌های تیر و مرداد و زمان رسیدن بذر آن در ماه‌های شهریور و مهر می‌باشد. گل‌های دو پایه بوده و گرده افشانی به وسیله زنبور عسل صورت می‌گیرد. گیاه خود گرده افشان نمی‌باشد و برای طبیعت جذاب است.

شکل ۲- مزرعه سماق

داشت

بارندگی در رویشگاه‌های این گونه بین ۳۵۰-۲۵۰ میلیمتر بوده که عمده نزولات در ماه‌های بهمن تا اردیبهشت به صورت برف نازل می‌گردد. اگر این گیاه در اثر کم آبی، خشک شود با مختصر رطوبتی ایجاد پاچوش می‌کند. آبیاری اصولی و منظم برای درخت سماق بسیار اهمیت دارد زیرا اگر گیاه با مشکل کم آبی مواجه شود بالطبع محصول تولیدی نیز کاهش چشمگیری پیدا می‌کند. از طرف دیگر نایبستی در آبیاری زیاده روی کنید زیرا سبب آسیب رساندن به ریشه و پوسیدگی آن و در نهایت نابودی گیاه خواهید شد. بنابراین شروع مجدد دوره آبیاری را پس از خشک شدن بستر کشت شروع کنید. در مناطقی که میزان بارندگی سالیانه آن‌ها ۳۵۰ میلی‌متر می‌باشد، درخت سماق خیلی خوب رشد خواهد نمود.

برداشت

با رسیده شدن دانه‌ها، در اواخر پاییز، آن‌ها را از شاخه جدا نمایند. اجزاء سماق، پس از جدا کردن میوه‌ها از ساقه خوشه‌ای، آن را بهم سائیده و در اثر سایش پوسته قابل مصرف جدا میشود. امروزه به وسیله آسیاب، پوسته از هسته جدا میشود پس از الک کردن و جدا کردن دانه‌ها پوست ترش قابل مصرف می‌باشند. متوسط عملکرد سماق ۱ تن در هکتار است.

شکل ۳- برداشت دستی سماق

منبع

عماد، مهدی؛ غیبی، فریبرز؛ رسولی، سید محسن؛ خانجانهزاده، رسول؛ محمدی جوزانی، سعید. (۱۳۹۹). مجموعه گیاه دارویی - صنعتی سماق *Rhus Coriari*. تهران: پونه

تعاونی پترو تمدن مهام پارس

